

Sundbyberg 2024-04-12

Diarienummer: U2024/00641

Vår referens: Agneta Söder
agneta.soder@funktionsratt.se

Mottagare:
u.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia:
rasmus.lukk@regeringskansliet.se

Yttrande lagrådsremiss Skärpta krav i sfi

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är en samarbetsorganisation för 52 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar drygt 400 000 medlemmar. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten att fungera i samhällslivets alla delar på lika villkor. Vårt mål är ett samhälle för alla. Utgångspunkten är Funktionsrättskonvention.

FN:s Konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

Sedan 2009 gäller FN:s Funktionsrättskonvention i Sverige. Den svenska staten har med det erkänt rätten till utbildning för personer med funktionsnedsättning. Det innebär bland annat:

- att personer med funktionsnedsättning inte får utestängas från det allmänna utbildningssystemet på grund av funktionsnedsättning,
- att skälig anpassning erbjuds utifrån behov,
- att personer med funktionsnedsättning ges nödvändigt stöd inom det allmänna utbildningssystemet för att underlätta deras ändamålsenliga utbildning.

Konventionsstaterna ska vidare göra det möjligt för personer med funktionsnedsättning att lära sig praktiska och sociala färdigheter för

att underlätta deras fulla och likvärdiga deltagande i utbildning och som samhällsmedlemmar.

Slutligen ska personer med funktionsnedsättning ges tillgång till allmän högre utbildning, yrkesutbildning, vuxenutbildning och livslångt lärande utan diskriminering och på lika villkor som andra.

Funktionsrätt Sveriges övergripande synpunkter

Funktionsrätt Sverige vill särskilt lyfta avsaknaden av ett funktionsrättsperspektiv i lagrådsremissen, trots den skrivning som finns på sid 56, om att förslagen är positiva för personer med funktionsnedsättning då man ges rätt att åtnjuta utbildning för att lära sig svenska.

Vi anser att regeringens åtaganden måste gå längre än till den typen av konstaterande i utredningar och lagrådsremisser. Det krävs **tydliga analyser av tänkbara konsekvenser av olika förslag i förhållande till Funktionsrättskonventionen vilket måste innebära en analys ur ett funktionsrättsperspektiv** också i det här fallet rörande elever inom sfi som har en funktionsnedsättning.

I lagrådsremissen nämns sjukdom men inte funktionsnedsättning i de analyser som görs. Sjukdom är till skillnad från funktionsnedsättning, som utgörs av varaktiga och ofta livslånga tillstånd, ett tillfälligt och övergående tillstånd utom i de fall det rör sig om kroniska sjukdomar. Personer med funktionsnedsättning har rätt att ges samma förutsättningar som andra för att genomföra sin sfi-utbildning samt få de stöd och anpassningar som krävs för det.

6 Kommunens ansvar för sfi ska skärpas

Regeringens förslag: Det ska i skollagen införas en skyldighet för kommunen att upprätta en handlingsplan för sina insatser för att nå dem i kommunen som har rätt till sfi och motivera dem att delta i utbildningen. Handlingsplanen ska kontinuerligt följas upp och vid behov revideras.

Funktionsrätt Sverige anser – i linje med utredningen att paragrafen ska kompletteras med dels en bestämmelse om att hemkommunen ska erbjuda lämpliga individuella insatser till dem som har rätt till SFI, dels en bestämmelse om att kommunen ska dokumentera dessa insatser på lämpligt sätt.

När det gäller förslaget om individuella insatser anför SKR, Sveriges kommuner och regioner, att förslaget framstår som undermåligt, då utredningen exempelvis inte har redogjort för författningskommenteraren över vilka insatser som avses. SKR anser att det inte är tydligt om de erbjudna insatserna gäller alla som har rätt till sfi eller endast de som är inskrivna i utbildningen. Regeringen delar denna bild och anser att det är ett alltför stort avsteg från det kommunala självstyret att Skolverket ska meddela föreskrifter om en sådan funktion.

Funktionsrätt Sverige anser i motsats till SKR och regeringen, att det är nödvändigt att Skolverket reglerar vilka som omfattas av rättigheterna. Det riskerar annars att bli stora regionala skillnader som kan slå mot grupper i behov av ett mer omfattande stöd, exempelvis på grund av funktionsnedsättning.

Funktionsrätt Sverige delar regeringens syn att man behöver arbeta med aktiva åtgärder. Bland annat är det viktigt för att nå personer med olika funktionsnedsättningar som står långt ifrån studier och som kan ha haft olika former av skolmisslyckanden i bagaget, vilket många gånger beror på att de i tidigare studier inte fått rätt anpassningar och stöd. Passiva insatser som annonsering är otillräckligt för att nå individer som behöver mer stöd för att ta steget att påbörja sfi-studier. Bland gruppen av personer med funktionsnedsättning återfinns till exempel de som har svårt att läsa och skriva, eller läsa svarttext, på grund av funktionsnedsättning och/eller i kombination med andra svårigheter. Dessa nås sällan eller aldrig av passiva insatser som annonsering.

Uppsökande verksamhet bör byggas ut för att nå individer med vitt skilda förutsättningar till studier. Funktionsrätt Sverige anser i motsats till förslaget att det är Skolverket som bör ges rollen att förtydliga vad man anser vara minsta gemensamma nämnare för detta arbete i kommunerna, i syfte att öka likvärdigheten över landet. Det uppsökande och motiverande arbetet bör dokumenteras i en handlingsplan för att synliggöra aktiva och individanpassade åtgärder. Där bör även individuella anpassningar, behov av stöd samt särskilt stöd dokumenteras samt aktivt följas upp.

Vidare anser Funktionsrätt Sverige att kvaliteten på den undervisning som ges inom sfi behöver säkerställas. Skolinspektionen lyfte i sin granskning av sfi "Undervisning inom kommunal vuxenutbildning i svenska för invandrare, att lära sig och utveckla ett funktionellt andraspråk" (2023) att elever inom sfi inte

ges likvärdiga möjligheter att lära sig grundläggande svenska och att 24 av 30 verksamheter behövde utveckla undervisningen.

6.2 En elevs kunskaper ska bedömas

Regeringens förslag: När en elev tas emot till sfi ska elevens kunskaper bedömas, om en sådan bedömning inte är uppenbart onödig. Bedömningen ska göras skyndsamt. Resultatet av bedömningen ska ligga till grund för den individuella studieplanen. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om underlag för sådana bedömningar.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget men anser i linje med SPSM, Specialpedagogiska skolmyndigheten, att det är viktigt att det tydligt skrivs fram att kartläggningen av elevernas kunskaper ska ske på elevens modersmål eller starkaste språk vilket synliggör kunskaper och främjar elevens motivation. Funktionsrätt Sverige vill särskilt förtydliga att det starkaste språket på grund av funktionsnedsättning kan handla om exempelvis AKK (Alternativ och kompletterande kommunikation) eller teckenspråk för döva (se bland annat artiklarna 9 och 24 i Funktionsrättskonventionen).

6.3 Det ska stå i den individuella studieplanen när eleven för första gången togs emot av sfi

Regeringens förslag: Den individuella studieplanen för en elev i sfi ska innehålla en uppgift om den tidpunkt då eleven för första gången togs emot i utbildningen. När en elev i sfi övergår till en annan huvudman för utbildningen, ska den huvudman som eleven lämnar överlämna elevens individuella studieplan till den mottagande huvudmannen.

Funktionsrätt Sverige anser att det är viktigt att beakta bland annat Skolverkets bedömning att det saknas nationella system som möjliggör en rättssäker överföring mellan huvudmän. För personer som studerar inom sfi är det nödvändigt att behov av stöd på grund av funktionsnedsättning dokumenteras i den individuella planen. Detta samtidigt som en individuell studieplan utgör en allmän handling. Här ska rätten enligt OSL, Offentlighet och sekretesslagen (2009:400), begränsas gällande psykologisk undersökning, behandling av uppgift rörande en enskilds personliga förhållanden hos psykolog eller exempelvis elevvårdande verksamhet. Men det är också kopplad till en bedömning om den enskilde eller närstående lider men om uppgifterna överförs/röjs. En kommun kan lämna över sekretessbelagda uppgifter till en annan kommun utan att

inhämta samtycke från en elev, om det finns skyldighet enligt exempelvis skollagen. Huvudmän ges enligt regeringens förslag ges rätten att samråda om att lämpliga former för överlämnande av den individuella studieplanen, oavsett om det sker direkt eller efter avbrott i studierna.

Funktionsrätt Sverige anser vidare att det med förslaget finns risk för en rättsosäker hantering av uppgifter som rör personer med funktionsnedsättning, vilket står i kontrast till

Funktionsrättskonventionen, exempelvis artikel 5, 6 och 12. Detta eftersom kunskapen om funktionsnedsättningar och bedömningen om vad som kan utgöra risk att den enskilde lider men av att uppgifter lämnas mellan huvudmän, kan variera betänkligt mellan olika huvudmän. När det gäller överlämningen till folkhögskolor som varken ska tillämpa tystnadsplikt enligt TF eller OSL anser regeringen att det inte är möjligt att införa en skyldighet som att överlämna den individuella studieplanen till folkhögskolor, men också att inget hindrar att huvudman för sfi gör det. Vi anser att frågan behöver vara tydligare reglerad, och där det också ska vara möjligt för exempelvis Skolinspektionen att granska hanteringen av individuella uppgifter.

6.4 Rätten till sfi ska gälla i tre år

Regeringens förslag: Rätten att delta i sfi ska begränsas till att gälla i tre år från den tidpunkt då personen för första gången togs emot till utbildningen. Huvudmannen ska besluta om att förlänga den tid som personen har rätt att delta i utbildningen, om tidsperioden inte har löpt ut och om personen med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl. Ett sådant beslut ska få fattas med högst sex månader åt gången. Den totala tiden för förlängning ska inte överstiga tre år. Även om tidsfristen fortfarande löper ska huvudmannen få besluta att utbildningen ska upphöra för en elev, om eleven saknar förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen eller av annan anledning inte gör tillfredsställande framsteg. Den vars utbildning i sfi har upphört enligt beslut av huvudman eller frivilligt har avbrutit utbildningen ska på nytt beredas sådan utbildning, om det finns särskilda skäl för det och om det kan ske inom ramen för de tidsfrister som anges ovan.

Funktionsrätt Sverige anser i motsats till regeringens förslag, men i linje med den tidigare utredningens förslag, att rätten till sfi ska gälla i fyra år med möjlighet till förlängning ett år i taget. Inte i tre år med möjlighet till förlängning sex månader i taget, enligt regeringens förslag. Här behöver såväl ett rättsligt och funktionsrättsperspektiv, där en elev på grund av olika funktionsnedsättningar som språkliga svårigheter och kroniska

sjukdomar som svåra allergier, eller sjukdomar som går i skov, kräver medicinsk inställning med inläggning på sjukhus till exempel, kan behöva mer tid för att tillägna sig kunskaper. Därtill ska elevernas varierande utbildningsbakgrund läggas till.

Vi instämmer också i utredningens förslag att det inte ska vara ett villkor för att tidsfristen ska förlängas att fristen fortfarande löper och inte heller att det ska finnas ett tak för förlängningen. Vidare anser vi liksom utredningen att den som under tidsfristen frivilligt har avbrutit utbildningen efter önskemål på nytt ska beredas sådan utbildning. Om eleven frivilligt har avbrutit studierna och tidsfristen har löpt ut, ska dock eleven enligt utredningens förslag bara beredas sådan utbildning om det finns särskilda skäl för det.

Funktionsrätt Sverige anser i likhet med Malmö kommuns remissvar på utredningen, att det är problematiskt att inte avbrott för arbete eller föräldraledighet ses som avräkningsbara från utredningens förslag om fyra år (jämför regeringens förslag om tre år). Kvinnor med funktionsnedsättning har precis som alla kvinnor konventionsstadgade rättigheter till föräldraskap. Kvinnor och män och HBTQI personer har enligt svensk lagstiftning rätt till föräldraledighet. I regeringens förslag ska avbrott i studier på grund av föräldraledighet bedömas som särskilda skäl. Vi menar att föräldraledighet aldrig bör betraktas som särskilda skäl utan som en självklar konventionsbaserad rättighet. Här krävs förtydliganden.

Vidare anser regeringen att särskilda skäl kan utgöras av att individen är sjuk eller under en period har haft arbete eller aktiviteter som huvudmannen bedömer motiverar en längre tid i sfi. Här saknar vi återigen ett funktionsrättsperspektiv, där funktionsnedsättning till skillnad från sjukdom avser ett varaktigt eller livslångt förhållande. En rad funktionsnedsättningar och kroniska sjukdomar gör att förutsättningar för studier både kan variera över tid och leda till utebliven framgång i studier, exempelvis på grund av skov och längre sjukdomsperioder, medicinska funktionsnedsättningar, hjärntrötthet, kognitiva funktionsnedsättningar eller bristfällig tillgänglighet i utbildningslokaler eller undervisning, bristfälligt stöd samt förutsättningar att delta och förstå undervisningen för elever med funktionsnedsättning. **Regeringens krav på framgång och tillfredställande framsteg i studier är därför ett krav som skulle kunna leda till rättsosäkerhet i bedömningen av elever med funktionsnedsättning.** För en rättssäker bedömning krävs grundliga kunskaper kring funktionsnedsättning, något som inte utgör ett krav

i utbildningen för (sfi) lärare. Även detta behöver förtydligas, anser Funktionsrätt Sverige.

6.5 Eleven ska ha rätt att delta i sfi i annan kommun än hemkommunen

Regeringens förslag: Den som har rätt att delta i sfi ska ha rätt att delta i sådan utbildning även i en annan kommun än hemkommunen, om personen med hänsyn till sina personliga förhållanden har särskilda skäl att få delta i utbildning i den andra kommunen. I ett sådant fall ska den kommunen vara skyldig att se till att personen erbjuds sfi. Kommunen ska också informera hemkommunen om att den har tagit emot personen till sin sfi.

En kommun som har tagit emot en elev, som kommer från en annan kommun, för utbildning i sfi, ska ha ersättning för sina kostnader för elevens utbildning från elevens hemkommun.

Funktionsrätt Sverige tillstyrker förslaget.

Med vänlig hälsning
Funktionsrätt Sverige

Nicklas Mårtensson
Ordförande